

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Konsten att svälja elefanten i delar. En motivanalys.

-Hur medvetenhet på gräsrotsnivå ska ställa om matproduktionen i Göteborg

Kandidatuppsats i statsvetenskap, VT 2014

Erik Lanne

Handledare: Marcia Grimes

Innehåll

	1
Konsten att svälja elefanten i delar. En motivanalys.	1
1. Inledning.....	4
1.1. Introduktion till forskningsområde.....	4
1.2. Syfte	7
1.3. Forskningsfrågor	7
2. Teori och tidigare forskning	8
2.1. Inomvetenskaplig relevans, innovativa miljöpolicyverktyg	8
2.2. Samhällelig relevans	8
2.3. Tidigare forskning	9
2.4. Förhandsdefinierade motiv.....	9
2.4.1. Stadens matförsörjning.....	9
2.4.2. Medvetandegöra invånare och åstadkomma deltagande	10
2.4.3. Värna biologisk mångfald och uppfylla relevant miljömål.....	12
2.4.4. Påverka stadens image	13
3. Metod, material och validitet	15
3.1. Metod	15
3.2. Material	16
3.3. Validitet.....	17
4. Resultat och analys.....	20
4.1. Omständigheter/implikationer som följer av motiv som inte baseras på egenintresse .	20
4.2. Prövning av motivindikatorer ur det empiriska materialet.....	20
4.2.1. Förhandsdefinierade motiv nr ett, matförsörjning.....	20
4.2.2. Förhandsdefinierade motiv nr två, medvetandegörande och deltagande	23
4.2.3. Förhandsdefinierade motiv nr tre, biologisk mångfald	26
4.2.4. Förhandsdefinierade motiv nr fyra, påverka stadens image.....	28
4.3. Rangordning av de faktiskt föreliggande motiven	31
4.3.1. Matförsörjning.....	31
4.3.2. Medvetandegörande och deltagande	31
4.3.3. Imageskapande	32
Slutsatser	36
Källhänvisning	36

1. Inledning

1.1. Introduktion till forskningsområde

"Spanska ungdomar har ofta svårt att frigöra sig och flytta hemifrån. Inte som här p.g.a. bostadsbrist utan det är för dyrt för dem att skaffa eget boende. Att det råder bostadsbrist i Göteborg är ju inte heller så konstigt eftersom ni har så mycket grönområden överallt".

Ovanstående myntades av min f.d. spanskalärlarinna under en lektion när skillnader mellan ungdomar i spanska och svenska städer diskuterades. För det är just i städerna som fler och fler människor väljer att bosätta sig. Fram till 2030 beräknas andelen urbana ytor vara tre gånger så stora som år 2000. Under samma period väntas den urbana befolkningen dubblas (Secretariat of the Convention on Biological Diversity 2012: 7, Björkman 2012: 21). Den urbana utbredningen väcker en rad frågor om städernas resursförsörjning och miljöpåverkan. Ett konkret exempel gäller stadsnära odling – en fråga som Moustier & Danso (2006) konstaterar allt oftare blir föremål för debatt stadsnära odling beträffande dess plats på policyagendan (Moustier & Danso 2006: 174).

Förespråkare lyfter potentialen

Deelstra & Girardet (2000) beskriver hur hundratals miljoner människor dagligen förlitar sig på att odla mat i städerna där de bor, främst i u-länder men också i-länder i tider av kris och arbetslöshet. Författarna anser att frågan om stadsodlingar är förbisedd av beslutsfattare och stadsplanerare. Därigenom missar man dess potential som bidrag i matförsörjningen. Odlingstörstande invånare tvingas förlita sig på *guerilla gardening* - att odla upp mark utan medgivande från markägaren (Deelstra & Girardet 2000: 46, 54).

Somliga teoretiker förutspår att klimatförändringar och osäkra utsikter för bränsletillgång kan framtvinga en omställning av konsumtionsvanor och att livsmedel måste produceras närmare de som ska konsumera dem. En sådan utveckling skulle påverka även i-länder i form av en nödvändig omställning av transportmönster (ibid.: 44, 45). Förespråkare menar vidare att stadsodlingar även kan representera ett uppvaknande och ifrågasättande av storskalig global matproduktion. Levkoe (2006) ser de globala matjättarnas dominans som ett demokratiproblem och menar att stadsodlingar kan skapa demokratiskt bättre rustade

medborgare (Levkoe 2006: 90). Travaline & Hunold (2010) talar om ett ekologiskt medborgarskap, där kärnvärdet är att "stimulera allmänhetens deltagande i upprätthållande av naturliga processer i staden" (Travaline & Hunold 2010: 581, 582).

Stadsodling kan även kopplas till frågan om biologisk mångfald. Urbanisering är en av de effektivaste metoderna för att reducera biologisk mångfald genom byggnation, asfaltering etc. (Müller & Werner 2010: 4, Adomßent & Stoltenberg 2011: 134). Städer anläggs dessutom ofta just på områden med rik biologisk mångfald (Secretariat of the Convention on Biological Diversity 2012: 7). Den urbana utvecklingen är därför ett stort hot mot biologisk mångfald och hållbart nyttjande av ekosystemtjänster samt en urban design för att främja och konservera biologisk mångfald ses som nyckelåtgärder för att motverka det hotet (Müller & Werner 2010: 6). FN's konstaterade att gröna stråk i städerna kan bidra positivt till den generella nivån av biologisk mångfald (UNEP & UN HABITAT 2005: 3). Thylén (2007) konstaterar samma sak vid inventering av urbana grönområden i Solna kommun. Parker, trädgårdar - och stadsnära odlingar - utgör där föremålen för undersökningen (pp 12).

Kritisk syn på potentialen hos stadsnära odling

Till skillnad från Deelstra & Girardet menar Ellis & Sumberg (1998) att stadsodlingar har ringa potential och betydelse. De *kan* bidra till urban matförsörjning. Myndigheterna bör därför inte beivra odlade på platser där så kan ske obehindrat. Odlingens betydelse i en stads markplanering ska dock inte överdrivas. Marken i städerna är generellt för dyrbar för att avsättas för odling och bör istället prioriteras för andra ändamål (Ellis & Sumberg 1998: 221, 222). McClintock (2014) ser hur förväntningarna som läggs på stadsnära odling lätt kan bli för stora med alla de värden som kan knytas till fenomenet: säkra lokal matförsörjning, bli en motpol till multinationella matproducenter, skapa gröna jobb och bidra till lummighet i staden. Odlingarnas förmåga till allt detta kan endast bli möjlig med starkt ackompanjement av ett flertal andra lokalpolitiska åtgärder för rättvisa och systemskifte. Och sett till den komplexa process som stadsodlingar kan innebära för ett samhälle konstaterar McClintock smått uppgivet att framtiden får utvisa om den sortens omvälvning är möjlig (McClintock 2014: 165, 166)

Beträffande stadsodlingars implikation på biologisk mångfald så föreligger en brist på entydighet. Ovan nämnda Thylén undersökte ett flertal olika urbana grönytor där odlingar var en. Savard m.fl. (2000) betonar hur viktigt det är att urbana grönytor förbli så naturliga och orörda som möjlig för att kunna hysa biologisk mångfald (Savard m.fl. 2000:137).

Uppodlingen av mark är ett ingrepp. Smit (2001) går ett steg längre och ser hur en risk med att odla upp mark i städerna kan bli att s.k. invasiva arter rubbar artbalansen och nettoeffekten av biologisk mångfald blir negativ efter starten på odlandet (Smit 2001: 24).

Exemplet Göteborg

I Göteborg pågår sedan 2011 en satsning på att främja stadsnära odling. Via ett kompletterande budgetbeslut från kommunfullmäktige inför 2011 fick fastighetsnämnden i uppdrag att öppna upp för fler odlingar. Nämnden tilldelades även medel för att genom bidrag stimulera deltagande i odlandet (Göteborg Stad 2010: 8). Satsningen mötte snabbt kritik från den politiska oppositionen i Göteborg, som ansåg prioriteringen av mark vara slösaktig och hämma nödvändig expansion för staden ska (M, FP, KD: 2011) samt att resurserna för att stimulera deltagande i odlingarna ansågs kunna läggas på bättre saker (Göteborg Stad 2013: Yttrande Fastighetsnämnden, ärende 20). Staden har dock även rönt positiv uppmärksamhet för sin satsning och i överlägsen stil utnämns som bästa stad för stadsodlingar av tidningen *Allt om trädgård*. Intresset beskrivs som stort i staden (Göteborg Stad 2013c: 187), vilket är att betrakta som avvikande i en Sverigejämförelse. Björkman (2012) pejlade av läget hos kommunanställda i Sverige hur de upplevde odlingsintresset och det beskrivs som svalt överlag (Björkman 2012: 21). Det framstår av den styrande majoritetens sida som att satsningen väntas fortgå med ökad styrka. Indikationer på det fås såväl i budget inför 2014 (Göteborg Stad 2013a) samt miljöprogrammet som slår an tonen för stadens framtida miljöarbete (Göteborg Stad 2013b).

Ovanstående kontroverser i forskningsdiskursen kring stadsnära odling - samt den oenighet som omgärdat Göteborgs stadsodlingssatsning - bjuder in till att undersöka de politiska motiven till satsningen.

1.2. Syfte

Studiens syfte är att blottlägga motiven bakom Göteborgs Stads satsning på stadsnära odling. I introduktionen ovan redogjordes för ett antal motiv som återfinns i litteratur om stadsnära odling. Tänkbara beröringspunkter finns mellan Göteborg och vissa scenarier som där nämns, men också flera olikheter. Biologisk mångfald och potentiellt sinande oljefyndigheter som påverkar import/export utgör globala utmaningar och kan beröra Göteborg som delkomponent i en globaliserad värld. Däremot kan akut matbrist och/eller massarbetslöshet inte anses vara ett stort bekymmer i dagsläget i Göteborg. Givet Göteborgs karaktäristika och kontext vis à vis motiven från litteratur om stadsnära odling ter det sig intressant att studera hur man från Göteborgs Stad motiverar sin satsning på att odla i staden.

1.3. Forskningsfrågor

Följande forskningsfrågor träder för mig fram:

- Ser man i stadsodlingssatsningen ett sätt att bidra till stadens matförsörjning och att arbetstillfällen skapas på samma gång?
- Strävar man genom stadsnära odling väcka göteborgarnas medvetenhet kring miljö- och demokratifrågor och bjuda in till deltagande i kollektiva aktiviteter?
- Är stadsodlingar en åtgärd för att värna den biologiska mångfalden och uppnå stadens miljömål kring det?
- Vill man genom stadsodlingssatsningen att sprida bilden av Göteborg som en miljöpionjär i Sverige och utomlands med de fördelar som följer?

2. Teori och tidigare forskning

2.1. Inomvetenskaplig relevans, innovativa miljöpolicyverktyg

Jordan m.fl. (2013) gör en översikt av s.k. NEPI (New Environmental Policy Instrument). Ett policyinstrument benämns som en av de tekniker som står beslutsfattares till buds för att driva igenom sina politiska mål (Jordan m.fl. 2013: 157). Man talar om i litteraturen om innovativa policyinstrument inom miljöarbete, s.k. NEPI (New Environmental Policy Instruments). Innovativa betraktas de policyinstrument som har nydanande effekter inom en jurisdiktion (ibid.: 162). NEPI är innovativa i den bemärkelsen att de är mer marknads-, frivillighets- och informationsbetonade än de klassiskt regulativa verktygen inom politiken (ibid.: 155). Newig (2011) lyfter fram frivillighetsbetonade policyinstrument som deltagande som strukturellt viktiga vid sidan om marknaden och staten. Dess vikt som en kontrast till top down-pektivet på miljöarbete betonas (Newig 2011: 126).

Huruvida innovationer av det här slaget kan spridas och få fäste beror på om de förmår synkronisera med större, strukturella krafter. Som exempel nämns hur pionjärartade system för miljömärkning i Tyskland spred normen om miljömärkning till andra länder (Jordan 2013.: 162). Nyckeln för att innovationen ska få fäste är att det finns både kapacitet att etablera den och önskan om dess ankomst. Pionjärsanda underlättar och beslutsfattare kan hämta legitimitet från internationella forum och samarbeten. EU nämns som nyckelaktör (ibid.). Kontextuella faktorer som påverkar hela policyprocessen är relevanta och man nämner institutioner, tankeströmningar och policyparadigm. Författarna hänvisar till de kontextuella faktorerna som förklaring till varför mismatch råder mellan teori och praktisk tillämpning av nämnda NEPI samt varför länder är olika snabba på att anamma miljöpolicyinnovationer (ibid.: 155, 164). Stark tradition av reglering gjorde t.ex. att Storbritannien sackade efter i utvecklingen vid en jämförelse med Sverige och Tyskland. De sistnämnda beskrivs som föregångsländer inom ett policyverktyg som miljömärkning (ibid.: 179, 180).

2.2. Samhällelig relevans

Vad gäller den samhälleliga relevansen så är det som Göteborgare inte svårt att missa att odlingar finns i stadsrummet, det räcker att ha vägarna förbi Skansen Kronan. Att frågan

också debatterats i lokalpressen är ett annat sätt som det gått att upptäcka och fundera över det.

2.3. Tidigare forskning

Två andra motivanalyser av stadsnära odling i Göteborg har gjorts i form av akademiska uppsatser. Båda två har dock helt eller delvis fokuserat perspektiv hos de medborgare som deltar i odlingarna. Den ena, en masteruppsats från GU (Rosengren 2012), har uteslutande brukarfokus och den andra, en kandidatuppsats från karlstads universitet (Trell 2013), har fokus på huruvida de av politiker uttryckta motiven delas av dem som valt att delta i odlandet. Således blir min studie annorlunda från dessa båda genom att uteslutande se till de politiska motiven.

2.4. Förhandsdefinierade motiv

2.4.1. Stadens matförsörjning

Stadsodling beskrivs vara en nyckel till tryggad matförsörjning för 100-tals miljoner människor dagligen (Deelstra & Girardet 2000: 46). I många u-länder innebar 1900-talets snabba urbana utbredning ett akut större matbehov. En kombination av otillräckliga inhemska transportmöjligheter samt stor export till väst blev urban matproduktion en grundförutsättning i många fattiga länder (Quiroz 2009: 16). Också innan fossila bränslen slog igenom var lokal odling lösningen för matförsörjning över hela jordklotet (ibid.: 17). Två av världens största stadsodlingsstäder är Havanna och St Petersburg som av olika skäl under 1900-talet upprättade raffinerade system med stadsodlingar. I Kuba blev handelsembargot effekter allt tydligare efter Sovjets fall på starten 1990-talet. I i St Petersburg, med uppskattningsvis 2,5 miljoner stadsodlare, föranledde den statliga jordbrukssektorns sönderfall på 1970-talet starten på stadens odlande i städerna (ibid.: 35).

Teoretiker förutspår att klimatförändringar och osäkra utsikter för bränsletillgång kan komma att tvinga även i-länderna att ställa om sina konsumtionsvanor av livsmedel, att sluta ta storskaligt producerade importgrödor för givet och börja producera föda mer lokalt (Deelstra & Girardet 2000: 45). Quiroz (2009) talar om att anpassa oss för att leva inom ett nytt energiparadigm. Man hänvisar till historien som har visat vad samhällen kan åstadkomma

genom gemensamt uppbyggda krafter, i t.ex. krigstider. Under andra världskriget lanserade både Storbritannien och USA kampanjer¹ för att producera mat överallt där så var möjligt, med stor framgång (Quiroz 2009: 33). Ett mer modernt exempel kommer från Uruguay där man länge hade lidit ekonomisk nedgång tills så kulmen nåddes i början av 2000-talet. Med utbredd fattigdom och 90 % av de knappt 4 miljoner invånarna boendes i städer blev det naturliga valet att odla mat i urbana miljöer. Kooperativ tradition och folkligt deltagande med understöd av universitet och NGO's gjorde att flera produktiva odlingar kunde uppstå. Händelserna vittnar dels om sårbarheten i städer inför sin egen matförsörjning men lika mycket om en befolknings förmåga att agera (ibid.: 37).

Framtida klimatutmaningar förutspås alltså kunna leda till samma scenario och att stadsodlingar kan bli receptet på en lösning. Å andra sidan kanske det krävs allvarliga krisscenarier för att få till stånd den nödvändiga kraftsamlingen för ökad lokal matförsörjning. McClintock (2014) konstaterar smått uppgivet hur stadsodlingars potential att skapa arbetstillfällen och bidra till matförsörjning lätt uppförstoras. Till att börja med måste odlingar i staden springa ur en vilja att återta det sociala livet från överdriven tilltro till marknadslogik. Begreppet *maträttvisa* myntas och vikten av att odlingarna inte ges plats i stadsrummet p.g.a. samma marknadslogik som den borde vara en motreaktion på. För att odlingarna ska kunna leda till jobb och löner beror till sist på förekomsten av lokalpolitiska bestämmelser och robusta ramverk med incitament och regleringar (McClintock 2014: 165, 166). Avseende just nödvändiga politiska prioriteringar stod att läsa i introduktionen hur å ena sidan Deelstra & Girardet (2000) beklagar sig över politiker och stadsplanerarens ignorans i frågan och å andra sidan hur Ellis & Sumberg (1998) slår fast hur potentialen i odlingarna är ringa och att politisk prioritet bör vara därefter.

2.4.2. Medvetandegöra invånare och åstadkomma deltagande

Då få miljöhot upplevs av människor på daglig basis är kommunikation av hållbarhets- och miljöfrågor en grundsten för miljömedvetna medborgare i ett samhälle. I Agenda 21-dokumentet, instiftat i samband med FN's *World Summit*-konferens i Rio de Janeiro 1992, är kapitel 36 i del fyra benämnt *Promoting Education, Public Awareness And Training*. Stycket

¹ *Dig for victory* (UK) och *Victory gardens* (USA)

betonar vikten av att medvetandegöra hållbar utveckling, med yttersta syfte att åstadkomma deltagande (Bormann 2011: 98, 99).

Rees (i Light 2003: 47) betraktar invånarna städerna som rumsligt och kognitivt separerade från "landet". Man är omedvetna om att garantin till mattillgång i slutändan ligger i händerna på producenter och jordbrukare på platser långt bort från staden. Om problem uppstår i något led i produktkedjan är man sårbar som stadsinvånare och utvecklingen med ökad urbanisering är därför ogynnsam mot invånarna själva på medvetandemässiga grunder. Titelförfattaren själv, Light, bemöter farhågorna med att trycka på vikten av ett *medborgarskap* för stadsinvånare som är både urbant och ekologiskt (ibid.: 51). Det innefattar att tillskriva staden ett behov av skötselvård på samma sätt som för landsbygd och naturområden.

För att åstadkomma varseblivning om behovet att vårda också städer, är den grundläggande komponenten i ett ekologiskt medborgarskap att medborgarna blir stimulerade att delta i upprätthållandet av naturliga processer i staden (ibid.: 58). Light påtalar att lokala grupper av människor delaktiga i sitt direkta närområde, t.ex. urbant naturområde, tenderar att värdesätta detta och inte låta det avyttras för kortsiktiga vinstsyften. Via kontakt med naturliga processer kan människor också se bortom bara stadslivet för att minska risken för de skräckscenarier som Rees målar upp. Men, reserverar sig Light, det finns fällor med att stimulera invånare att delta i satsningar som initierats uppifrån eftersom ett genuint engagemang kanske inte infinner sig. Han omformulerar därför kärnvärdet bakom ekologiskt medborgarskap till att *erbjuda* deltagande i naturliga processer för medborgare i deras närområde (ibid.: 59). Exempel ges från ett flodprojekt i New York där inte bara miljöfokus i form av flodrening utgör syftet utan också integration och social samhörighet mellan alla stadsdelar som ligger längs den berörda floden (Bronx River). Den handfasta delen, kontakten med jord och mark, betonas och Light jämför dess betydelse med teknologisk och vetenskapliga färdigheter. Han klargör att om en stad vill bejaka ett medborgarskap för sina invånare så bör man erbjuda projekt där konkret deltagande som det ovan uppstår.

Levkoe (2006) tar ett helhetsgrepp på vad deltagande i stadsodlingar har för implikationer för miljö- och demokratiengagemang. I undersökningen studeras stadsodlingar i Toronto, ursprungligen frukten av ett kyrkligt välgörenhetsinitiativ på 1970-talet. Genom odlingarna skapas *matmedborgare*, till skillnad från *konsumenter* som annars är effekten av det starka inflytandet från multinationella livsmedelsföretag (Levkoe 2006: 90). Storskalig

matproduktion inriktad på snabb profit ger stora avstånd mellan konsument och produktion samt liten hänsyn till näringsrikedom och hållbar produktion. Man beskriver problematiken som demokratihämmande (ibid.). I samma andemening anses kollektivt agerande genom deltagande i urbana odlingar kunna förankra demokratiska ideal och medborgerliga färdigheter användbara i fler sammanhang än bara livsmedelsfrågor (ibid.). Ett tema för Torontos odlingar var "Gardens of Diversity: Growing Across Cultures" då odlandet ackompanjerades av workshops med fokus på odlande kopplat till sociala och politiska frågor i stort samt kulturella utbyten (p. 93-94).

2.4.3. Värna biologisk mångfald och uppfylla relevant miljömål

Göteborgs stad har utifrån de sexton nationella miljö kvalitetsmålen valt ut tolv stycken som är vägledande i det lokala miljöarbetet. Ett av dessa är *Ett rikt växt- och djurliv* som behandlar biologisk mångfald. Det framgår av den senast utkomna miljörapporten från miljöförvaltningen att målet har i dagsläget har medelstatus vilket betyder att det kan nås om ytterligare åtgärder sätts in (Göteborgs Stad 2013: 219).

Biologisk mångfald är intimt förknippat med begreppet ekosystem och de fördelar människan drar av dessa, de s.k. ekosystemtjänsterna. Bolund & Hunhammar (1999) studerar lokala ekosystemtjänster i Stockholm. Av de sex lokala ekosystemtjänster i fokus i artikeln betraktades luftrening och bullerdämpning som de viktigaste. I en allt mer urbaniserad värld förblir de lokala ekosystemtjänsterna viktiga och livsförhöjande trots att yttersta betydelse tillskrivs de globala motsvarigheterna som är förutsättningen för överlevnad (Bolund & Hunhammar 1999: 300). Författarna ser bejakandet av ekosystemtjänster som väsentligt för politiker och stadsplanerare, i form av att lämna icke exploaterad mark i fred eller rentav expandera (ibid.). Som konstaterats i inledningen anläggs ofta städer på områden med en initialt hög biologisk mångfald (Secretariat of the Convention on Biological Diversity 2012: 7). Rurala miljöer kännetecknas ofta av monokultur² och städer har därför i jämförelse goda förutsättningar att härbärgera en rik biologisk mångfald (Deelstra & Girardet 2000: 53).

Thylén (2007) gjorde en inventering i Solna kommun av grönytor belägna i bebyggda områden. Inventeringen påvisade att dessa ytor hyste en stor mängd arter trots dess urbana

² Produktion av endast en gröda med omgivande miljöer helt anpassade till den

läge. Författaren konstaterar att den fastslagna ökningen av urbanisering därför måste ackompanjeras av en vilja att bevara också gröna inslag i städerna till förmån för den biologiska mångfalden (Thylén 2007: 12). Savard m.fl. (2000) påtalar också vikten i att prioritera gröna inslag i stadsstrukturen men betonar samtidigt att grönytorna bör förbli så naturliga som möjligt för att optimera förutsättningar för rik biologisk mångfald (Savard m.fl. 2000: 137). Alvey (2006) klargör att bevarande och/eller återupprättande av naturliga miljöer är avgörande för nivån av biologisk mångfald i städerna samtidigt som arter som inkräktar på den naturliga balansen (s.k. *invasiva* arter) kan värka hämmande. Särskilt framlyfts trädplantering i urbana miljöer som en viktig åtgärd för den biologiska mångfalden (Alvey 2006: 195, 197). Valet att odla på de urbana grönytorna är inte helt glasklart, beroende på hur brukandet tar sig uttryck så kan jordbruk utgöra ett hot mot biologisk mångfald (Smit 2001: 2, McDonald m.fl. 2008: 1700). Ovan nämndes hur monokultur i de stora åkerbruken är hämmande på biologisk mångfald. Även om de stadsnära odlingarna inte antar sådana proportioner finns fällor även bland dem. Nämnda Smit stödjer sig på forskning som styrker att brukande av jorden i städer kan implicera att s.k. *invasiva* arter ges tillträde (Smit 2001: 24), alltså den sortens arter som Alvey varnade för.

2.4.4. Påverka stadens image

Man kan som stad välja olika strategier i sitt klimatarbete. Gustavsson m.fl. (2009) har undersökt klimatarbetet i Växjö och Sundsvall med avseende på ett antal faktorer, bl.a. hur man strävar efter att framställa staden utåt. I Växjö har man gjort pionjärartade åtaganden i att bli oberoende av fossila bränslen. Till 2015 siktar man på att ha minskat CO₂-användandet med 55 % från 1993 års nivåer och 2030 ska man ha helt ut fossila bränslen. Staden använder sig av en slogan som lyder 'Europas grönaste stad' (Gustavsson m.fl. 2009: 65). Man har vunnit internationell uppmärksamhet för sina ambitioner och fått utmärkelser från såväl den internationella kommunorganisationen för klimatarbete, *ICLEI*³, som EU-kommissionen (ibid.). Man har ansökt om och beviljats projektstöd för att driva igenom flera projekt kopplat till klimatmålsättningen. Växjö är även medlem i flera klimatnätverk för lokala aktörer, bl.a. svenska *Klimatkommunerna* och nämnda *ICLEI* (ibid.: 66, 69). Författarna konstaterar att Växjös profil återspeglar en ambition att framstå som aktiv och ambitiös i klimatarbetet, inte minst för att få ekonomiskt stöd för klimatprojekt - med lyckat resultat. Man konstaterar att en

³ ICLEI=International Council for Local Environmental Initiative

internationell framtoning och deltagande i klimatsnätverk kan bidra till att sprida den bilden (ibid.: 63, 72).

While m.fl. (2004) undersöker hur miljöreformer kan marknadsföra en stad och påverka dess image och varumärke. Föremål för analysen är de båda engelska städerna Manchester och Leeds. Den förstnämnda var länge känd som en förorenad och segregerad stad. På 1990-talet tog staden emellertid initiativ till att anlägga *Manchester Metrolink*, Storbritanniens första sträcka med snabbspårväg (While m.fl. 2004: 556). Året därpå satsade man på att arrangera *Global Forum*⁴ och kom långt i urvalskampen mellan städerna. Initiativen ritade om bilden av staden något och man betraktades mer att räkna med inom hållbar utveckling. Men underbart blev kort för Manchesters miljöimage - den påbörjade miljöprofileringen förbyttes i en stark konflikt mellan miljöintressen och expansionsvisioner. Stadens beslut att bygga ut sin flygplats orsakade en djup spricka mellan stadsadministrationen och miljöaktivister och inte blev det bättre när Manchester skrotade sin Agenda 21-strategi. Strategin hade blivit framtagen av en oberoende miljökommitté som sedermera skrotades till förmån för en grupp med personer handplockade av de lokala myndigheterna (ibid.: 557).

Leeds lyckades skapa en mer gedigen miljöprofil som man också förmådde förankra över längre tid. Man upprättade regionala samarbeten mellan privata och offentliga aktörer samt styrdokument med strategiska miljövisioner för staden. Man valdes som en av fyra engelska städer att delta i ett projekt där städer med gott miljöarbete fick visa upp sig. Man blev även finalist i ovan nämnda ICLEI's utmärkelse *Local Initiative Award* för lokalt hållbarhetsarbete (ibid.). Synen på Leeds som ambitiös aktör inom miljöarbete anses ha bidragit till att staden är att betrakta som en europeisk regionhuvudstad. Betydelsefulla reformer för Leeds miljöprofil har bl.a. varit en stark prioritering av kollektivtrafik samt omfattande insatser för att rena flodvatten. Skillnaden mellan de båda städernas förmåga att bygga upp miljöimage sägs ytterst ha berott på att man i Leeds som en enad stad insåg den kraft som miljöprofilering skulle innebära för staden och bl.a. kunde inbringa ekonomiskt (ibid.: 558).

Jämförelsen Leeds och Manchester emellan avslutas med ett konstaterande hur profilering av slaget ovan kan leda till tävlingssituationer mellan städer. Man talar om s.k. 'new urban politics' där entreprenöriella städer strävar efter att sticka ut och hur miljö-/hållbarhetsarbete

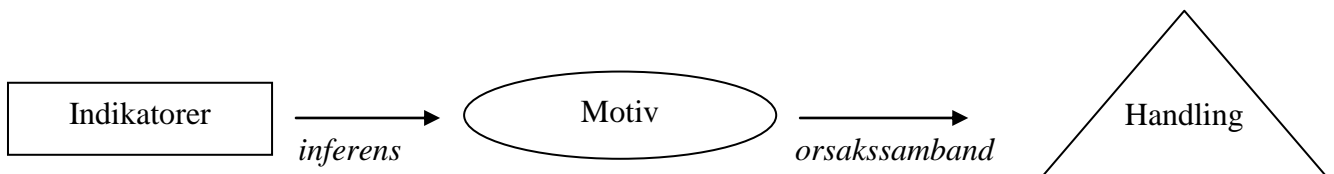
⁴ Miljömässa för att uppmärksamma arbetet med konventionerna efter FN's miljökonferens i Rio 1992

där fyller en stor roll. Fördelning av medel från centralregering nämns som starkt ekonomiskt incitament (ibid.:565).

3. Metod, material och validitet

3.1. Metod

Studien är en kvalitativ motivanalys med deduktiva ingångar. De undersökta fallen begränsar sig till ett i form av Göteborg Stads beslut att satsa på stadsnära odlingar. Som framgår nedan kommer andra fall (handlingar) att belysas då analysmetoden bjuder in till det. Min motivanalys utgår från Axel Hadenius ramverk från skriften *Att belägga motiv* (Hadenius 1984). Han ställer upp följande figur för motivanalys:

I sin skrift tar Hadenius fasta på den första relationen, alltså hur vi i det empiriska materialet får tillräckliga indikatorer för att kunna uttala oss om vilka som varit motiven och de medvetna överväganden som följer på det. Den andra relationen ses helt enkelt som en kausal effekt av den första (Hadenius 1984: 148). Inferens, som står i figuren ovan, betyder f.ö. slutledning. Med handlingen klar för sig gäller att peka ut vem som ska representera aktören bakom handlingen och de medvetna övervägandena. Dessa aktörer är ofta ett kollektiv eller organisation men dessa måste representeras av fysiska personer i denna sortens studie (Esaiasson m.fl. 2007: 330). Göteborg Stad, som via kommunfullmäktige utfört handlingen (fattat beslutet), representeras i min undersökning av Ulf Kamne (mp) som jag intervjuat i studien. Mer info följer nedan.

Innan man börjar leta *motivindikatorer* i det empiriska materialet, benämnda motivkällor eller motivutsagor, kan s.k. förhandsdefinierade motiv upprättas. Det finns fördelar med att förutsättningslöst ta sig an ett beslut och leta motivindikatorer för att sedan rangordna dem. Emellertid gör man sig då mer beroende av aktörers uttalade motiveringar och man riskerar att missa dolda motiv som kan ha funnits med i aktörens medvetande men inte uttrycks. Exempelvis nämns egennyttomotiv som viktiga att ta med i på förhand upprättade motiv, om

så bara för att förkastas (ibid.: 331). Jag kommer i min studie använda mig av fyra stycken förhandsdefinierade motiv. Merparten berördes lätt i introduktionsstycket och samtliga fick en grundlig genomgång i teoridelen. Motiven utgörs av två miljörationalitetsmässiga i form av biologisk mångfald och matförsörjning, ett medvetandegörande-/deltagandemässigt samt ett imagemässigt. De förhandsdefinierade motiven hämtar jag från litteratur kring den allmänna forskningsdiskursen om stadsodlingar i linje med ett i metodlitteraturen föreslaget förfaringssätt (ibid.: 333). Vad gäller imagemotivet finns ackompanjemang av teorier utanför just stadsodlingar men de ligger fortfarande inom miljödiskursen.

3.2. Material

I jakten på s.k. motivindikatorer är både direkta *motiveringar* och mer allmänt uttryckta motivuttalanden relevanta. De förstnämnda har starkare status som motivindikatorer men en inledande ihågkommelse i en motivanalys är att motiveringar *inte* behöver betyda också motiv (Esaiasson mf.l. 2007: 229). Vad gäller sorterna av indikatorer återfinns de i olika motivkällor/motivutsagor, alltså studiens empiriska material. Man brukar tala om direkta eller allmänna motivutsagor, där de förstnämnda har fler inslag av direkta motivindikatorer (motiveringar) och de sistnämnda mer generella i form av allmänt uttryckta motivuttalanden (ibid.: 336 och Hadenius 1984: 150).

I min studie kommer både direkta och allmänna motivutsagor komma i fråga och både i form av dokument och informantintervjuer.

I *allmänna motivutsagor*, tas fokus från det specifika beslutet och också andra handlingar samt mer generella förhållningssätt samt belyses. Just att se bortom det enskilda beslutet är relevant för min undersökning. Enligt metodlitteraturen ska den som intresserar sig för andra motiv än de egenintressebaserade i sin jakt efter motivindikatorer se inte bara till själva handlingen (Esaiasson mf.l. 2007: 334). Det handlar om att fundera ut implikationer som ska följa av varje motiv, omständigheter som bör föreligga för att aktören kan anses ha drivits just det motivet (ibid.). Eftersom beslutet i mitt tycke inte är att betrakta som renodlat egenintressebetonat har inte heller merparten av mina förhandsdefinierade motiv karaktären av det. Imagemotivet är dock egenintressebaserat och således tas egennyttan upp i studien enligt riktlinjer ovan. Inslag av allmänna motivutsagor i studiens empiriska material är därför särskilt lämpliga för undersökningen. Det ska dock tilläggas att även direkta motivindikatorer

återfinns i vad jag benämner som allmänna motivutsagor men sett till mina samlade motivkällor är dessa ändå att betrakta som mer allmänna än andra. Dokument som analyseras efter motivindikatorer är i studien fyra till antalet:

- Göteborg Stads **budget** inför 2012 (betraktat som allmän motivutsaga).
- Fastighetsnämndens **inriktningsdokument** till fastighetskontoret att verkställa satsningen på stadsnära odling. Satsningens syften beskrivs först i en ingressdel och sedan anges arbetets fyra delar i hur det ska genomföras. Delarna är inte inbördes prioriterade enligt dokumentet (betraktat som direkt motivutsaga).
- Göteborg Stads **miljöprogram** lanserat hösten 2012. Handlingsprogram med åtgärds paket för hur stadens tolv miljömål ska nås. Ett jättedokument där varje åtgärder beskrivs en och en med syften och miljöeffekter. Ansvariga aktörer för varje åtgärd listas och andra aktörer kan lämna utlåtande (betraktat om allmän motivutsaga).
- Göteborg Stads **budget** inför 2014 (betraktat som allmän motivutsaga).

Jämte dokumentstudier gjordes två informantintervjuer. Dels med Ulf Kamne, miljöpartistisk politiker i fullmäktige tillika ordförande för fastighetsnämnden som har ansvar för satsningen. Jämte honom också Annette Gustavsson, tjänstevinna på fastighetskontoret, nämndens förvaltning och de som ytterst verkställer satsningen. Gustavsson är på kontoret ytterst ansvarig för uppdraget och en av två heltidsanställda personer inom det. Intervjuerna spelades in och transkriberades, relevanta delar återfinns i resultat-/analysdelen.

3.3. Validitet

De motivindikatorer jag lyckas finna kommer prövas och därefter rangordnas för att se till vilket/vilka av de förhandsdefinierade motiven som föreligger samt betydelsen hos det/de föreliggande. Prövningen sker enligt ett antal kriterier bekanta från källkritiken i form av *närhet*, *tendens*, *beroende* samt *korrespondens* som är speciellt för motivanalyser (Hadenius 1984: 161 och Esaiasson m.fl. 2007: 337). Närhet avser hur nära beslutet som ett visst

motivuttalande gjordes, ju längre tid som förflutit desto sämre för motivindikatorn. Tendens handlar om att bedöma huruvida motivuttalandet gjorts av någon som kan ha ett intresse av att framställa sig på ett visst sätt. Ett visst mått av asymmetri påpekas dock för tendenskriteriet eftersom trots att en aktör kan vara tendensiöst så krävs mycket för att t.ex. hävda att denne faktiskt inte har tänkt som den hävdar (ibid.:338). Beroende avser att förstahandskällor är mest tillförlitliga. Det gäller även personer som varit delaktiga i beslutet framför utomstående betraktare. Slutligen korrespondens, som syftar till att bedöma om motivet överensstämmer med handlingens natur. Avseende korrespondensen så kommer jag att stödja mig på läror från teoriavsnittet där de förhandsdefinierade motiven grundligt genomlystes. Prövningen i sin helhet syftar till att avgöra huruvida motivindikationer/motiveringar kan sägas utgöra motiv och således om mina förhandsdefinierade motiv *faktiskt* föreligger.

Därefter rangordnas de konstaterat föreliggande motiven för att hitta de mest betydande bakom handlingen. Det eller de av de fyra förhandsdefinierade motiven jag anser föreligger kommer sedan att rangordnas/viktas enligt kriterierna *frekvens*, *placering* och *bredast möjliga konsekvenser*. Frekvens avser hur ofta indikatorer om ett visst motiv förekommer. Placering beträffar vilka motiv om motiv nämns/tidigt sent och därför må vara mer betydande, rubriksättning och kursiveringar är andra exempel. Bredast möjliga konsekvenser handlar om att ställa motivet i ljuset av andra av aktören fattade beslut (Hadenius 1984: 174 och Esaiasson m.fl. 2007: 340). Slutsatsdragningen är ett moment i motivanalysen som är behäftat med stor osäkerhet. Rimlighetsresonemang, indirekt bevisföring och indicieargumentation är passande ord i sammanhanget. Då man rangordnar motiven efter dess betydelse behöver man t.ex. skaffa sig en inblick i överväganden som kanske aktören själv inte varit medveten om (ibid.: 339). Jag kommer för att illustrera mina slutsatser om vilka motiv jag anser föreligga samt dess inbördes rangordning placera in dem i nedanstående analyschema.

MOTIV	Prövning		Rangordning (vikt)		
	Föreligger	Föreligger ej	Stark	Betydande	Ringa

Matförsörjning	- Strategier finns för att ta det helhetsgrepp som krävs för att odling i eller i anslutning till staden ska vara att räkna med ur matproduktionssynpunkt. - Entydighet i hänvisning till syfte	Avsaknad av dessa båda	Det sammanvägda värdet av frekvens, placering, och bredast möjliga konsekvenser		
Medvetandegörande/ deltagande	- Man betonar bred medvetenhet med efterföljande deltagande som en förutsättning till att uppnå ovanstående - Sociala vinster bejakas och motivet ses inte bara ett medel för att mat ska produceras. Underlättande åtgärder finns med top down-perspektivet undviks.	Avsaknad av dessa båda			
Biologisk mångfald	- Hänvisning sker till att handlingen bidrar till att uppfylla miljömål - Effekten på biologisk mångfald från specifikt odling har ställts mot andra urbana grönytors effekt	Avsaknad av dessa båda			
Imageskapande	- Satsningen ackompanjeras av deltagande i nätverk och samarbeten. - Uttryckliga föregångar ambitioner återfinns kring lokalmatproduktion	Avsaknad av dessa båda			

4. Resultat och analys

4.1. Omständigheter/implikationer som följer av motiv som inte baseras på egenintresse

Som nämndes i metodstycket så är mina förhandsdefinierade motiv till stadsodlingssatsningen inte renodlat egenintressebetonade och för att den sortens motiv ska anses föreligga krävs att ett antal omständigheter utöver själva handlingen också föreligger. I metodlitteraturen kallas det för implikationer som följer av motiven. Man exemplifierar med en undersökning där Olsson (2000) upprättat förhandsdefinierade motiv i sin motivanalys om varför högern i Sverige omfattade demokratin (Esaiasson mf.l. 2007: 334). Bland motiven finns ett samförståndsmässigt och implikationen som följer på det motivet är att högerledarna bör ha uttryckt samförstånd som något allmänt gott, inte bara kopplat till handlingen att acceptera demokrati (ibid.). Med inspiration från exemplet i metodlitteraturen kommer jag att se till andra åtgärder i stadens miljöarbete som uttrycker snarlika syften som de respektive motiven.

4.2. Prövning av motivindikatorer ur det empiriska materialet

Som framgick i materialdelen är dokumenten jag analyserar både *allmänna motivutsagor* i form av budgetar och stadens miljöpolitiska handlingsprogram samt en direkt motivutsaga. Eftersom svaret på om implikationerna/omständigheterna till motiven föreligger finns bortom själva handlingen så passar det väl att flera motivutsagor är allmänna då de behandlar mer än den specifika handlingen (stadsodlingssatsningen). Vad gäller dessa omständigheter/implikationer så kommer jag att studera i samtliga allmänna motivutsagorna om de föreligger men jag kommer inte att förkasta motivet om det t.ex. saknas i någon av dem. Dokumenten redovisas i kronologisk ordning efter när de utgavs och därefter följer relevanta delar ur informantintervjuerna. Slutligen sker prövning av motivindikatorerna enligt riktlinjer i validitetsavsnitt.

4.2.1. Förhandsdefinierade motiv nr ett, matförsörjning

I **budget 2012** nämns hur man ska öka den lokala matproduktionen för att minska transportererna. Ett uttalande som varslar om att mat producerad i eller omkring Göteborg ska börja konkurrera med importerad mat som säljs i butiken (Göteborg Stad 2011: 32).

I **inriktningsdokumentet** framgår hur stadens jordbruksmark ska bli produktiv med ekologiska odlingar, det beskrivs som ett långsiktigt arbete som ska hanteras i arbetet med markanvändningspolicy. Samtidigt anges uttryckligen hur satsningen i första hand syftar till att stimulera småskalig och/eller bostadsnära odling och de människor som vill engagera sig i den. Vidare framgår av satsningens fyra inriktningsdelar att man via utvecklingsprojekt och samarbeten ska skapa gröna jobb inom åkerbruk och ekologisk produktion (Göteborgs Stad 2012: 1, 2).

I Göteborg Stads **miljöprogram** står i beskrivningen till åtgärden ”odla mer i Göteborg” att det ska bidra till lokal matproduktion (Göteborg Stad 2013b: 115). Just denna del av odlingsåtgärden hakar i två andra åtgärder som nämns i miljöprogrammet; den ena behandlar framtagandet av en lokal livsmedelsstrategi i Göteborg och den andra behandlar landsbygdutveckling för staden. Fokus i båda dessa åtgärder ligger också på att producera mat i direkt närhet till staden. Man hänvisar till att klimatförändringar och osäkra oljetillgångar på sikt kommer ställa krav på mer lokal matproduktion (ibid.: 112, 118). Därmed finnes täckning för den typ av omständigheter/implikationer som bör följa på detta motiv eftersom dylika ambitioner går igen på annat håll i stadens miljöarbete.

I **budget 2014** nämns hur stadens kommunala odlingsmark ska utnyttjas till stadsnära odling och ekologisk matproduktion (Göteborg Stad 2013a: 38). Fokus på matproduktion inom satsningen blir dessutom uppenbart då jag under intervju med Ulf Kamne inleder med att fråga om kärnvärdet bakom satsningen.

Långsiktig försörjning och ansvarstagande, vi är i dagsläget väldigt beroende av fossila bränslen både för transport och jordbearbetning. Maten ska komma närmare konsumenterna via marken i och omkring Göteborg.

När Annette Gustavsson, ansvarig för arbetet med stadsodling på fastighetskontoret, får samma fråga blir svaret:

Motivet var ju det här med matproduktion, men också integration och trygghet... Vår mat är åksjuk, så vi måste minska transporterna. Öka resiliensen i ett ofta sårbart jordbruk och rusta inför framtiden..

Gustavsson bekräftar att satsningen gått framåt hela tiden och att alla åtgärder har relevans till inriktningsdokumentet. Vad som i början handlade mycket om att få igång de småskaliga, centralt belägna odlingarna har successivt kommit att handla mer om att få till större, produktiva odlingar längre från centrum. Hon betonar att en medvetenhet längst vägen vuxit fram inom förvaltningen och att hon brinner för de här frågorna själv.

Jag vill ta nya steg hela tiden, men man måste svälja elefanten i delar och det småskaliga odlandet kommer alltid att finnas kvar... det handlar om en jättesatsning

Gustavsson nämner att vad som precis är i sin linda är en sammankoppling mellan satsningen på stadsnära odling och projektet *Utveckling Nordost*. Syftet är att skapa storskaliga, produktiva jordbruk och gröna jobb. Fastighetskontoret bistår med mark. Noterbart är att Utveckling Nordost är ansvarig aktör för ovan nämnda landsbygdsutvecklingsprogram med syfte att öka den lokala matproduktionen och skapa nya gröna jobb, man hänvisar till att det i nordöstra Göteborg finns både arealer att bruka på och en befolkning med värdefulla kunskaper om odling och livsmedelsförädling. Fastighetsnämnden står som samarbetspartner och satsningarna går in i varandra (Göteborg Stad 2013b: 118). I inriktningsdokumentet står som en av arbetets fyra delar att arbetet för gröna jobb och matproduktion framför allt ska ske via samarbeten och utvecklingsprojekt (Göteborg Stad 2012: 2).

Matförsörjning, prövning av motivindikatorer enligt de fyra kriterierna

Vad gäller *närhet* så återfinns motivindikatorer om matproduktion från och med första relevanta motivutsaga om satsningen (budget 2012). När det gäller *korrespondens* mellan motiv och handling. Satsningen har långtgående visioner om att ställa om synen på produktion och konsumtion av mat. Man verkar genom samverkan med andra projekt sträva efter att ta ett helhetsgrepp för att åstadkomma det systemiska skifte som i teoriavsnitt (McClinton) beskrivs lika nödvändig som svår att få till. Motivbilden verkar entydig då man ser oljetillgångar och klimatbelastning som skäl att göra en uppoffring av sådant slag.

Tendensen ska beaktas från framför allt intervjuvärderna och då i första hand Kamnes när han redogör för hur staden ska utmana en rådande livsmedelsparadigm. Det känns rimligt att tillskriva Gustavsson samma tendens trots att jag under beroendekriteriet tryckte på att de arbetar åtskilt. Deras svar är slående lika om satsningens kärnvärde och omständigheterna pekar mot att motiveringarna också representerar verkligt motiv. Vad gäller *beroende* kan det tänkas föreligga endast i Gustavssons då hon så att säga har betraktat själva fattandet av beslutet utifrån. Att beroendeställning sedan skulle råda Kamne och Gustavsson emellan är dock inte rimligt då Sverige har en tydlig skiljelinje mellan politik och förvaltning.

Föreliggande motiv: JA

4.2.2. Förhandsdefinierade motiv nr två, medvetandegörande och deltagande

I **Budget 2012** fastslås att odling skapar medvetenhet om vad man äter och köper och att staden därför ska erbjuda platser för stadsnära odling (Göteborg Stad 2011: 32, 33). Att Göteborgs invånare ska bli medvetna konsumenter också i stora drag trycks även på i denna budget. Vägen till den medvetenheten stavas att påverka medborgares beteenden, kunskaper och attityder. Uppsökande aktiviteter beskrivs som en nyckelåtgärd då man vill nå alla medborgare (ibid.: 34). Här anser jag därför att omständigheten/implikationen föreligger att staden betraktar medvetandegörande av medborgare som viktigt i allmänhet.

I **inriktningsdokumentet** beskrivs odlingars vikt som kunskapsunderlag, att de ska sprida kunskap och bidra till möten mellan människor från olika delar av staden och världen. Vidare anges att en av de fyra delarna i satsningens arbete är att utge ekonomiskt bidrag för att stimulera deltagande i odlingarna (Göteborgs Stad 2012: 2).

I **Göteborg Stads miljöprogram** nämns hur man ska kommunicera odlandets fördelar till invånarna och ge möjlighet att delta. Mer konkret nämns workshops och föreläsningar om hållbart odlande samt att utveckla odlingen belägen på skansberget kunna stimulera till deltagande (Göteborgs Stad 2013b: 115). Också i denna allmänna motivutsaga återfinns godtagbara omständigheter/implikationer av motivet ifråga i form av liknande visioner utanför just odlingarna. Man talar om hur Göteborg Stad ska medverka till att invånarna

utvecklar beteenden och konsumtionsmönster som är långsiktigt hållbara. Vägen dit stavas medvetenhet, kunskap och förändrade vanor och staden ska starta projekt och tillhandahålla digitala tjänster som hjälp (ibid.: 28). **I budget 2014** är det tomt på motivindikatorer kring medvetandegörande.

Intervjusvar. Ulf Kamne beskriver hur de långsiktiga målen med att få matproduktion i Göteborg förutsätts av att en medvetenhet väcks och sprids genom de småskaliga odlingar som anlagts runt om i centrum. Den medvetenheten gäller lika mycket allmänheten som förvaltare och tjänstemän.

Det är ju alltid människor som ska göra saker. Så för att skapa social och attitydmässig förändring hos både förvaltare och medborgare behövde man börja med den småskaliga typen av odling och få igång det hela. Dessutom fick engagerade odlingsmänniskor som stod och stampade komma igång direkt och grotta ner sig i den småskaliga varianten. Det systemet rullar nu.

.. det handlar om att få utlopp för odlarambitioner och komma nära det som växer, men också det att de som går förbi odlingarna gillar det.

Att samband finns mellan att både hörsamma av dem som vill odla småskaligt, få nya personer att vilja delta och att på sikt ställa om matproduktionen blir tydligt under vårt samtal. Kamne slår fast att ett gryende odlingsintresse bland stadens invånare var lätt att skönja. Utöver att avsätta ytor där folk tillåts odla ger staden ut odlingsbidrag vilket bjuder in till att delta. En del av kritiken från den politiska oppositionen i Göteborg beträffar just pengarna som läggs på odlingsbidraget. Man nämner t.ex. att det bättre kunde läggas på fler lärare inom skolan (Göteborg Stad 2013). Den kritiken kommenterar Kamne så här:

Pengar är pengar och varje krona är en prioritering, men jag kan säga att jag tycker det är rimligt att avsätta de pengarna för att personer som vill odla tillåts få utlopp för det. Den som börjar i liten skala kanske får blodad tand och på sikt kan bli en viktig resursperson i vår framtida försörjning. Det är minst lika viktigt som att vi har bra lärare i våra skolor.

Kamne hänvisar också till den sociala aspekten i anslutning till de småskaliga odlingarna. Det handlar om interaktion, att människor med olika bakgrund och historier kommer i kontakt och

att en grannskapskänsla skapas som motpol till ett utanförskap. Han pekar att t.ex. människor utan jobb kan växa genom deltagande i odlingarna.

Svaren från Annette Gustavsson gav intressanta inblickar i arbetet med att kommunicera odlingssatsningen i syfte att skapa medvetandegörande och deltagande. Man strävade tidigt efter att bedriva kommunikation och kunskapsspridning om satsningen, att vara överallt och synas. En blogg lanserades med information om hur man kan söka odlingsbidrag som förening och komma igång och odla. Samtidigt betonar Gustavsson underifrånperspektivet.

Vi skulle aldrig gå ut och plöja upp i första läget, det är bara för odlingen vid skansberget som vi tog första spadtaget själva. Vi kräver en engagerad förening som finns på plats. Numera kräver vi också att de går en utbildning via folkuniversitet. Föreläsningarna av det slaget vänder sig bara till de redan etablerade föreningarna... de sköter sig ganska mycket själva. Men jag har varit på t.ex. bokmässan och liknande event och informerat om satsningen för allmänheten.

Vad gäller plats för anläggande så väljer man noga ut så att platsen fyller en funktion även utöver odlingen. Den får gärna ligga nära t.ex. en lekplats och i allmänhet bidra till trygghet i området.

Som jag ser det så odlar vi inte grönsaker utan i första hand relationer på de stadsnära odlingarna... Det är ett medel för att nå andra mål, ytterst sett demokrati och att återta stadsrummet... Vi har anlagt totalt 17 nya, stadsnära odlingsområden med föreningar sedan satsningen drog igång

Medvetandegörande/deltagande, prövning av motivindikatorer enligt de fyra kriterierna

Närhetsmässigt så finns motivindikatorer med redan från budget 2012 som ju är att betrakta som den första relevanta motivutsagan om satsningen. Denna motivindikator synkroniserar väl med relevanta läror från teoriavsnitt. De trycker på att medvetenheten kring livsmedelsproduktionskedjan behöver öka hos urbana invånare. Odlingsbidraget som erbjuds förenklar till att få folk att delta i odlandet. Man verkar samtidigt medvetna om fällan med för mycket ovanifrånperspektiv då en odlarförening *först* måste finnas till hands innan

odlingsanläggande kan bli aktuellt. Således råder god *korrespondens* mellan motiv och handlingens natur. *Tendensen* ska såklart beaktas, och kanske var det ingen slump att det första odlingsområdet anlades just vid skansberget (centralt läge). Ett visst mått av ovanifrånperspektiv finns därmed men samtidigt har sexton ytterliggare odlingsområden anlagts så det finns ingen anledning att betvivla att ett starkt underifrånperspektiv finns. *Beroende* kan återigen endast bli aktuellt i fallet Annette Gustavsson i egenskap av utifrån betraktare av det ursprungliga beslutet. T.ex. när hon säger att de småskaliga odlingarna alltid kommer finnas kvar så kan ju det teoretiskt komma nya direktiv från politiskt håll om att småskaliga odlingar ska fasas ut. T.ex. finns inte motivet med i det senaste budgetdokumentet vilket är en svaghet. Kamnes uttalande om odlingsbidraget ställt mot lärarresurser varslar å andra sidan om att man betraktar möjligheten till småskaligt odlande som väldigt viktigt.

Föreliggande motiv: JA

4.2.3. Förhandsdefinierade motiv nr tre, biologisk mångfald

I **budget 2012** återfinns paralleller mellan stadsodling och att värna biologisk mångfald. Man nämner urbana grönytor som överlag bra för biologisk mångfald och att en effekt av fler grönytor också är en möjlighet för stadsodlingar. Stycket föregås av mer omfattande skyddsåtgärder för att värna biologisk mångfald så som naturreservat och kontroll vid livsmedelsupphandling så att inte hotade arter finns med (Göteborg Stad 2011: 32, 33). Jag finner därför täckning för den implikation/omständighet som ska följa på det här motivet i form av att biologisk mångfald ska skyddas i stort i Göteborg.

I fastighetsnämndens **inriktningsdokument** nämns hur icke planlagd mark ska bli en resurs för odling och biologisk mångfald (Göteborg Stad 2012b: 1).

I **Göteborg Stads miljöprogram** återfinns bland effekter av åtgärden ”Odlar mer i Göteborg” ökad biologisk mångfald. Utöver varje åtgärds effekter anges också berörd miljömål, och trots gynnad biologisk mångfald som angiven effekt är inte miljömålet *Ett rikt växt- och djurliv* angivet (Göteborg Stad 2012c: 115). Beträffande omständigheter/implikationer av motivet biologisk mångfald så uppfylls den via en åtgärd som syftar till att upprätta en s.k. *grönytefaktor* i Göteborg. Grönytefaktorerna ska tjäna till att säkerhetsställa att gröna inslag finns

i tillfredsställande utsträckning och är en kompensationsåtgärd för att återskapa småbiotoper i staden (ibid.: 269-270). En biotop kan beskrivas som ett avgränsat naturområde där växt- eller djursamhällen hör hemma. Biologisk mångfald är således ett betydande syfte vilket också anges under åtgärdens berörda mål. Vad för typ av grönytor som avses framgår inte men åtgärdens i sig tillgodoser den omständighet/implikation som ska följa av motivet. I miljöprogrammet ges möjlighet att kommentera på de föreslagna åtgärderna. Apropå grönytefaktor kommenterar Naturskyddsföreningen att verktyget kan bli användbart men också risken med att det bara blir en procentsiffra. Man måste se till varje ytas karaktär kopplat till huvudsyftet att gynna den biologiska mångfalden.

I **budget 2014** nämns i avsnitt med åtgärder för att främja biologisk mångfald att stadens jordbruksmark ska tas tillvara i form av stadsnära odlingar samt ekologisk matproduktion. På nytt tas också behovet av grönytefaktor upp. Man konstaterar att trädplantering och stadsnära odling ökar i staden men slår fast att arbetet ska intensifieras 2014 och ett behov av grönytefaktor finns. En implicit indikation ges därför vilka grönytor man har i åtanke för denna grönytefaktor och odlingar verkar finnas tillsammans med trädplantering (Göteborg Stad 2013a: 13, 38).

Intervjuszvaren gav intressanta inblickar i hurvida en stark positiv effekt på biologisk mångfald förväntas av de stadsnära odlingarna.

Rent betydelsemässigt om man ska se det globalt så har ju den småskaliga lilla stadsnära odlingen i Göteborg ingen särskild betydelse biologisk mångfaldsmässigt. Utan det är mer en social och attitydmässig förändring man får.

Grönytor och stadsnära odlingar är för mig inte samma sak, sammanhängande grönytor som är något annat än bara gräsmattor är viktiga men det kräver ju inte odling, utan odlingen handlar mer om resursutnyttjande och markanvändning. Ifall det ligger ett koloniområde eller inte på grönytan, det är inte riktigt biologisk mångfald-frågan.

Det du nämner om den potentiella konflikten med odling kopplat till biologisk mångfald är intressant. Den har inte tagits upp i någon debatt eller inom fastighetsnämnden, utan det har bara handlat om att man använder pengar fel och att man inte kan exploatera på ytorna.

Det framgår att satsningen inte i sig kommer ha någon inverkan på att miljömålet för biologisk mångfald kommer uppnås. Däremot kan den medvetenhet som skapats på fastighetskontoret via satsningen kan sprida ringar på vattnet via fastighetskontoret så att andra ansträngningar kommer för biologisk mångfald till. Att djur kan beta i skogarna t.ex.

Just skogsförvaltning nämner Gustavsson som en av huvudinsatserna från fastighetskontorets sida för att gynna den biologiska mångfalden.

Biologisk mångfald, prövning av motivindikatorer enligt de fyra kriterierna

Beträffande *närhet* så har motivet ifråga funnits med sedan den första relevanta motivutsagan i form av budget 2012. Motivets *korrespondens* berörs negativt av att man i miljöprogrammet inte hänvisar till miljömålet om biologisk mångfald trots att man anger det som en effekt. Det närstående åtgärdsförslaget om en grönytefaktor har målet om biologisk mångfald uttryckt och i budget 2014 knyts grönytefaktor till trädplantering och stadsnära odling. Alveys teser från teoriavsnittet om biologisk mångfald blir därför relevant och de olika implikationer som olika urbana grönytor har på biologisk mångfald eller risk med invasiva arter verkar man inte ha vägt in. Det påminner om den kritik som naturskyddsföreningen utfärdar om att grönytefaktorernas olika sorters grönytor är mycket viktiga. De tyngsta motivindikatorerna är mest relevanta till *tendenskriteriet* då Kamne medger att biologisk mångfald inte är ett betydande motiv till förmån för t.ex. attitydförändringar kring markanvändning och resursutnyttjande. Genom att säga det går han emot sin egen tendens vilket jag finner skäl nog att avfärda motivet som föreliggande. *Beroendekriteriet* är inte aktuellt för detta motiv.

Föreliggande motiv: NEJ

4.2.4. Förhandsdefinierade motiv nr fyra, påverka stadens image

Följande motiv är som framgått det enda egenintressebetonade och handlar om att påverka stadens image positivt genom pionjärartade miljöreformer. Då egenintresse präglar motivet är det inte nödvändigt att se till de omständigheter och implikationer som varit fallet med de tre tidigare motiven och som inneburit att se bortom själva handlingen. Jag kommer dock

fortfarande att använda mig av de dokument som hittills benämnts allmänna motivutsagor eftersom de, som framgick i materialdelen, är ett sorts blandutsagor och relevanta indikatorer till det specifika beslutet återfinns tillsammans med s.k. allmänt uttryckta motivuttalanden.

Inga av **budgeterna** innehåller indikatorer på att en pionjäranda ackompanjerar satsningen på stadsnära odling, så ej heller i **inriktningsdokumentet**. Däremot står intressanta saker att läsa i **miljöprogrammet** från Göteborg Stad. Det handlar om de åtgärder som hänvisades till för att ge matförsörjningsmotivet dess nödvändiga omständigheter och implikationer: åtgärder *om lokal livsmedelsstrategi* och samt *landsbygdutveckling för staden*. Eftersom stadsodlingsatsningen utgör del av dessa båda åtgärder så finner jag det befogat att använda indikatorer från dessa i bedömning av stadsodlingsbeslutet, på samma sätt som de användes för att bidra med implikationer i tidigare motiv. Om livsmedelsstrategin beskrivs syftet som, bredvid att förbättra livsmedelstrygghet i en tid av klimatförändringar och osäkra bränsletillgångar, att Göteborg ska vara ett föredöme när det gäller hållbar konsumtion och produktion av mat (Göteborg Stad 2013b: 112). Även om landsbygdutvecklingen nämns att staden skulle kunna bli en föregångare i den sortens utvecklingsarbete som åtgärden innebär (ibid.: 118). Vad gäller livsmedelsstrategin så ackompanjeras den av medlemskap i EU-projektet *Sustainable food in urban communities*, där lärdomar och kunskapsutbyte deltagande städer emellan är ledorden (ibid.: 114). En relevant indikator finns också *specifikt* till stadsodlingsåtgärden i miljöprogrammet. Likt Naturskyddsföreningen, som kommenterade grönytefaktorn kopplat till motivet om biologisk mångfald, uttalar sig Göteborg & Co och konstaterar att om man på ett okonventionellt sätt tar ett stort och genomgripande grepp om stadsodlingsstrategin så finns fördelar att dra ur ett varumärkesperspektiv (ibid.: 424).

Relevanta indikatorer stod således att finna i ett av fyra dokument. **Intervjusvaren** av relevans behandlar till att börja med sprängkraften i ett av Kamnes uttalandet kopplat till den ansvarskänsla som han ser i satsningen.

Om vi pratar klimat t.ex. så spelar det inte så stor roll globalt hur mycket bil vi i Göteborg kör, utan det är vårt bidrag till helheten, eller per människa. Men skulle alla tänka som vi så blir det helt avgörande hur vi tänker

Vidare för jag in det innovativa i hela satsningen och ett tankesätt som andas systemskifte och pionjärskap. Kamne har inte från början sett det så utan att betrakta markresurser på det sätt

som sker inom odlingssatsningen har länge varit något naturligt för honom. Som ordförande för fastighetsnämnden har han dock insett vilken förskjutning det har inneburit både för synsätt inom förvaltning och prioriteringar hos de politiska partierna.

Den förändringen blir rätt stor. Från miljöpartiets sida finns absolut de här tankesätten, sen är det inte alltid vi får med oss stöd utifrån. Så ibland blir det lite konstiga blandningar och vi är jättemodiga här och försiktiga där vilket säkerligen bidrar till att vi som parti uppfattas som spretigt. Det blir ju kompromisser hela tiden.

Jag för in att man medverkar i olika nätverk och samarbeten, som i teoridelen nämnda *Klimatkommunerna, ICLEI* samt EU-projektet om hållbar, urban mat. Kamne instämmer men tycker samtidigt att man i Göteborg är dåliga på att visa upp allt bra man gör utåt och borde lära av andra städer. Det framkommer att också Annette Gustavsson delar denna uppfattning:

Göteborg som en stor verkstad utan fönster, vi gör massa bra men det är ingen som ser det.

Gustavsson klargör dock vikten av att Miljöpartiet den här mandatperioden har ordförandeposten i fastighetsnämnden och att de varit framgångsrika i stort, t.ex. i att få med sig de övriga koalitionspartierna och det betyder jättemycket.

Imageskapande, prövning av motiv enligt de fyra kriterierna

Närhet har lågt värde då ingen indikator i dokumentutsagorna finns knuten specifikt till satsningen på stadsodling och de som behandlar de närliggande åtgärderna om livsmedel- och landsbygdsstrategi är i ett av de senare dokumenten. *Korrespondens*: Medlemskap i flera klimatprojekt samt i EU-projektet om urbana matstrategier varslar om god korrespondens givet lärar i teoridelen (Gustafsson m.fl.). *Tendensen* ska så klart beaktas i de båda intervjuvaren att man inte medvetet har tänkt kring satsningen som imageskapande. Det är kanske inte något man vill ange som ett medvetet övervägande och vi ska komma ihåg från validitetsavsnitt om att man ska ha mycket på fötter för att hävda att en aktör inte tänkt som den hävdar. Samtidigt angavs i metodavsnitt hur en del av motivanalysen är att skaffa sig inblick i överväganden som aktören själv inte varit medveten om. Jag betvivlar inte Kamnes uppriktighet att han faktiskt inte tänkte på just image kring satsningen. I metodlitteraturen

(Esaiasson m.fl. 2007: 338) knyts dock *beroendekriteriet* an till begreppet *kollegialt grupptänkande* och då Kamne hänvisar till synsättet att inom partiet andas pionjärskap kan satsningen på odling helt enkelt fått sin beskärda del av spill over-effekt av det synsättet. Kommentaren från Göteborg & CO tyder åtminstone på att potentialen om en image- och varumärkesaspekt på satsningen föreligger.

Föreliggande motiv: JA

4.3. Rangordning av de faktiskt föreliggande motiven

4.3.1. Matförsörjning

Frekvensen av motivindikatorer kring matförsörjningsmotivet är tydlig och det går igen i alla motivutsagorna, d.v.s. samtliga dokumenten samt i båda informantintervjuerna. **Placering** är för budgeterna svårt eftersom åtgärderna ligger lite huller om buller. I miljöprogrammet däremot nämns det i åtgärdens ("Odlas mer i Göteborg") syftesavsnitt som ett av två huvudsyften. I inriktningsdokumentet ligger det i ingressdelen som ett tydligt huvudmål. Allra mest uppenbart blir dock motivets stora vikt då *båda* informanterna nämner matproduktion då jag rakt ut ber dem nämna kärnvärdet. **Bredast möjliga konsekvenser** avser hur motivet framstår också i ljuset av hur aktören agerat vid andra tillfällen och inte bara den specifika handlingen. Tillvägagångssättet påminner om den metod som användes för att se om implikationer/omständigheter förelåg till de icke egenintressebaserade motiven. Med andra ord blir besluten om lokal livsmedelsstrategi och landsbygdsutveckling aktuella att betrakta på nytt. Motivet om matförsörjning går igen i målsättningarna också bakom de båda besluten. **Sammantaget** tillskrivs motivet genom rangordningen stark vikt, det förekommer i varje motivutsaga och placering är konstant central vilket blir aldrig så uppenbart som när båda informanterna nämner som förstasyfte.

4.3.2. Medvetandegörande och deltagande

Frekvensen för motivet om kommunikation och deltagande är att det återfinns i alla motivutsagor utom den senaste budgeten för 2014, vilket är en svaghet. Det nämns flitigt under intervjun och dess . **Placeringen** av motivet blir särskilt tydlig i miljöprogrammet där det är rubriken på åtgärden "Odlas mer i Göteborg". Även i budget 2012 är det tidigt i stycke om miljöåtgärder och förekommer i inriktningsdokumentets ingressdel. Under intervjuerna

förekommer från Gustavssons sida integration jämte matproduktion som kärnvärde och det är att betrakta som en bieffekt av deltagande både enligt motivutsagorna och teoridel. Kamne tar dock inte med det då jag frågar om ultimata kärnvärde. Vad **bredast möjliga konsekvenser** beträffar så har man i Göteborg fler kampanjer och projekt för att skapa medvetande och deltagande.

Sammantaget tillskrivs motivet betydande vikt då det t.ex jämfört med det förra skiljer sig i hur aktören, ytterst symboliserad via Ulf Kamne, placerar motivet relativt sätt.

4.3.3. Imageskapande

Frekvensen för det här motivet är inte stark då de enda motivindikatorerna i dokumenten kommer från miljöprogrammet och där beskriver en åtgärd där stadsodlingssatsningen ingår som en del men utgör hela. Det nämns inte heller rakt ut under intervjuerna men frågan om ansvar under Kamne-intervjun kan tolkas vara kopplad till detta. **Placering** av motivet är för det två åtgärder där stadsodling ingår stark, det ligger i respektive syftesdelar och framstår därför som ett kärnvärde. Tydligaste indikatorer fås via **bredast möjliga konsekvenser** eftersom föregångarambitionerna är tydliga i flera av motivutsagorna:

I budget 2012 inleds stycket om *Klimat och miljö* om att Göteborg ska vara en föregångare i att skapa goda förutsättningar för barn och framtida generationer. I budgeten uttrycks också att staden ska vara ett föredöme inom rättvis handel och etisk konsumtion och bli diplomerad fair trade-stad. I miljöprogrammet från Göteborg Stad slås tonen an direkt från sida ett då man klargör att Göteborg ska vara en föregångare i miljö- och stadsutveckling och en av världens mest progressiva städer i att åtgärda klimat- och miljöproblem. Inte bara för att man vill vara miljöledande, ”utan för att vi faktiskt bryr oss” I budget 2014 framgår att Göteborg ska vara ett miljötekniskt föredöme och miljödiplomering av skolor och förskolor nämns. Även föredöme inom rättvis handel och etisk konsumtion återkommer och staden har blivit fair trade-diplomerad. Samma inledningsmening som i miljöprogrammet återkommer beträffande föregångarambitioner inom miljö- och stadsutveckling och att vara en av världens mest progressiva städer i att åtgärda klimat- och miljöproblem.

Sammantaget tillskrivs motivet ringa vikt. Framst då indicieargumentation och indirekt bevisföring snarare än uttryckliga motivindikatorer ligger till grund för att jag anser att det

föreligger. Därmed blir placering och frekvens lidande till följd av bristen på nämnda indikatorer. Dock är bredast möjliga konsekvenser stark.

Analysen ger upphov till följande fördelning i analyschemat

MOTIV	Prövning		Rangordning (vikt)		
	Föreligger	Föreligger ej	Stark	Betydande	Ringa
Matförsörjning	- Strategier finns för att ta det helhetsgrepp som krävs för att odling i eller i anslutning till staden ska vara att räkna med ur matproduktionssynpunkt. - Entydighet i hänvisning till syfte	Avsaknad av dessa båda	Det sammanvägda värdet av frekvens, placering, och bredast möjliga konsekvenser		
Medvetandegörande/ deltagande	-Man betonar bred medvetenhet med efterföljande deltagande som en förutsättning till att uppnå ovanstående - Sociala vinster bejakas och motivet ses inte bara ett medel för att mat ska produceras. Underlättande åtgärder finns med top down-perspektivet undviks.	Avsaknad av dessa båda		Det sammanvägda värdet av frekvens, placering, och bredast möjliga konsekvenser	
Biologisk mångfald	- Hänvisning sker till att handlingen bidrar till att uppfylla miljömål - Effekten på biologisk mångfald från specifikt odling har ställts mot andra urbana grönytors effekt	Avsaknad av dessa båda	-	-	-

Imageskapande	-Satsningen ackompanjeras av deltagande i nätverk och samarbeten. - Uttryckliga föregångar ambitioner återfinns kring lokalmatproduktion	Avsaknad av dessa båda			Det sammanvägd a värdet av frekvens, placering, och bredast möjliga konsekvenser

Slutsatser

Undersökningen av stadsodlingsbeslutet i Göteborg har visat på att man har god förankring i litteraturdiskursen, av fyra förhandsdefinierade motiv var tre hämtade ur diskursen och två av dessa visade sig föreligga. Möjligheter och utmaningar som introduktionen visar på har man omfamnat i Göteborg då satsningen är ett helhetsgrepp i att i tur och ordning ställa om matproduktionen via allmänhetens deltagande och på samma gång få sociala implikationer av positiv karaktär. En del handlar också om att befolkningen från början också besatt ett intresse som i en Sverigejämförelse är stort. På samma gång finns, vare sig man är medvetna om det eller ej, en imageskapande effekt i beslutet om stadsodling och andra pionjärartade åtaganden som staden gör inom miljöarbetet.

Satsningen har som konstaterat slutmål att matproduktionen i staden ska baseras mer på självförsörjning och man har som strategi på vägen dit ett tydligt fokus på medvetandegörande och deltagande. Genom det knyter man an till den inomvetenskapliga relevansen i form av innovativa miljöpolicyverktyg. Där nämndes just deltagande som ett exempel på dessa icke-regulativa verktyg som lättare får fäste just i städer/länder där pionjärambitioner förekommer och som på sikt kan smitta av sig inom landet eller utanför. Man talar även om hur dessa policyverktyg kan utmana rådande synsätt och paradig, vilket konstaterat är fallet med stadsodlingssatsningen i Göteborg. Såväl ytprioriteringar och resursprioriteringar har mött kritik från politiska motståndarsidan och det har framgått under studien att man har ett nytänkande i vad deltagande i att odla kan innebära jämfört med att bra lärare finns i skolorna. Ytterligare undersökningar skulle med fördel kunna företas på sikt för att se om matproduktionen fallit ut på det sätt som man hoppas och om korsbefruktandet matproduktion, skapande av gröna jobb samt sociala vinster på medborgarnivå går att förena.

Källhänvisning

Adomßent, M., & Stoltenberg, U. (2011). Biodiversity and sustainability communication, i *Sustainability Communication* (pp. 129-141). Springer Netherlands.

Alvey, A. A. (2006). Promoting and preserving biodiversity in the urban forest. *Urban Forestry & Urban Greening*, 5(4), 195-201.

Björkman, L. L. (2012). Fritidsodlingens omfattning i Sverige, SLU.

Bolund, P., & Hunhammar, S. (1999). Ecosystem services in urban areas. *Ecological economics*, 29(2), 293-301.

Bormann, I. (2011). Communicating Education for Sustainable Development, i *Sustainability Communication* (pp. 97-108). Springer Netherlands.

Deelstra, T., & Girardet, H. (2000). Urban agriculture and sustainable cities. *Growing cities, growing food. Urban agriculture on the policy agenda*, 43-66.

Ellis, F., & Sumberg, J. (1998). Food production, urban areas and policy responses. *World Development*, 26(2), 213-225.

Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., & Wängnerud, L. (2007). Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad. Norstedts juridik,.

Gustavsson, E., Elander, I., & Lundmark, M. (2009). Multilevel governance, networking cities, and the geography of climate-change mitigation: two Swedish examples. *Environment and planning. C, Government & policy*, 27(1), 59.

Göteborg Stad (2010) Fastställande av budget för budget 2011 och flerårsplaner för 2012-2013, Handling 2010 nr 171 [Elektronisk] Tillgänglig:
[http://www5.goteborg.se/prod/Intraservice/Namndhandlingar/SamrumPortal.nsf/35CAF772E2EA3BAAC12577E600317958/\\$File/KF_Handling_2010_nr_171.pdf?OpenElement](http://www5.goteborg.se/prod/Intraservice/Namndhandlingar/SamrumPortal.nsf/35CAF772E2EA3BAAC12577E600317958/$File/KF_Handling_2010_nr_171.pdf?OpenElement) [2014-03-12]

Göteborg Stad (2011) Förslag till budget 2012 och flerårsplaner 2013-2014 [Elektronisk] Tillgänglig:
[http://www4.goteborg.se/prod/Gemensamt/Dalis/dalis.nsf/vyFilArkiv/Budget2012_S_MP_V.pdf/\\$file/Budget2012_S_MP_V.pdf](http://www4.goteborg.se/prod/Gemensamt/Dalis/dalis.nsf/vyFilArkiv/Budget2012_S_MP_V.pdf/$file/Budget2012_S_MP_V.pdf) [2014-03-12]

Göteborgs Stad (2012) Inriktning för arbetet med stadsnära odling. Diarienummer: 1590/12

[Elektronisk] Tillgänglig:

[http://www5.goteborg.se/prod/Intraservice/Namndhandlingar/SamrumPortal.nsf/AA8FA24D282C1921C12579C9002676EB/\\$File/1590_12_FN120402Yrk.pdf?OpenElement](http://www5.goteborg.se/prod/Intraservice/Namndhandlingar/SamrumPortal.nsf/AA8FA24D282C1921C12579C9002676EB/$File/1590_12_FN120402Yrk.pdf?OpenElement) [2014-03-12]

Göteborg Stad (2013) Yttrande (M, FP) Fastighetsnämnden ärende 20. Diarienummer 6093/12 [Elektronisk] Tillgänglig:

[http://www5.goteborg.se/prod/Intraservice/Namndhandlingar/SamrumPortal.nsf/8615745F4FFE09D5C1257AEE0029C171/\\$File/20_FN130114yttr.pdf?OpenElement](http://www5.goteborg.se/prod/Intraservice/Namndhandlingar/SamrumPortal.nsf/8615745F4FFE09D5C1257AEE0029C171/$File/20_FN130114yttr.pdf?OpenElement) [2014-03-12]

Göteborg Stad (2013a) Förslag till budget 2014 och flerårsplaner 2015-2016 [Elektronisk] Tillgänglig:

http://goteborg.se/wps/wcm/connect/68955269-6f4e-446a-92fe-a65d9728ed83/Forslag+budget+S+MP+V_2014_TG.pdf?MOD=AJPERES [2014-03-12]

Göteborg Stad (2013b) Göteborg Stads miljöprogram [Elektronisk] Tillgänglig:

http://www.emagin.se/v5/companyfolder/Goteborg_Stad_671/Goteborgs_Stads_Miljoprogram_2013%281-2013%29/Goteborgs_Stads_Miljoprogram_2013.pdf [2014-03-12]

Göteborg Stad (2013c) Miljörapport 2012 – En beskrivning av miljötillståndet i Göteborg [Elektronisk] Tillgänglig:

[http://www5.goteborg.se/prod/Miljo/Miljohandboken/dalis2.nsf/vyFilArkiv/N800_R_2013_9.pdf/\\$file/N800_R_2013_9.pdf](http://www5.goteborg.se/prod/Miljo/Miljohandboken/dalis2.nsf/vyFilArkiv/N800_R_2013_9.pdf/$file/N800_R_2013_9.pdf) [2014-03-12]

Hadenius, A. (1984). Att belägga motiv i Hadenius, A., Henning, R., & Holmström, B. (1984). Tre studier i politiskt beslutsfattande.

Jordan, A., Wurzel, R. K., & Zito, A. R. (2013). Still the century of 'new' environmental policy instruments? Exploring patterns of innovation and continuity. *Environmental Politics*, 22(1), 155-173.

Levkoe, C. Z. (2006). Learning democracy through food justice movements. *Agriculture and Human Values*, 23(1), 89-98.

Light, A. (2003). Urban ecological citizenship. *Journal of Social Philosophy*, 34(1), 44-63.

McClintock, N. (2014) Radical, reformist, and garden-variety neoliberal: coming to terms with urban agriculture's contradictions, *Local Environment: The International Journal of Justice and Sustainability*, 19:2, 147-171

Mcdonald, R.I., Kareiva, P. & Forman, R.T.T. (2008) The implications of current and future urbanization for global protected areas and biodiversity conservation. *Biological Conservation* 141, 1695–1703.

Moderaterna, Folkpartiet, Kristdemokraterna (2011) “Göteborg måste växa för att räknas med” [Elektronisk]. Tillgänglig: <https://www.gp.se/nyheter/debatt/1.663000-goteborg-maste-vaxa-for-att-raknas-med> [2014-03-12]

Müller, N., & Werner, P. (2010). Urban biodiversity and the case for implementing the convention on biological diversity in towns and cities. *Urban biodiversity and design*, 3-33.

Moustier & Danso (2006) Local Economic Development and Marketing of Urban Produced Food i van Veenhuizen, R. (red) *Cities Farming for the Future - Urban Agriculture for Green and Productive Cities* p. 171-207 Ottawa: IDRC/RUAF

Newig, J. (2011) Climate Change as an Element of Sustainability Communication, i *Sustainability Communication* (pp. 119-129). Springer Netherlands.

Queiroz, M. (2009). Urban Agriculture/Agricultural Urbanity–Om stadsodling, urban och peri-urban agrikultur, för en mindre klimatbelastande och energikrävande matproduktion.

Rosengren, L. S. (2012). Community Gardens in Gothenburg: Local Counter-actions in the Age of Globalization?-A Qualitative Study on Motives behind Urban Agriculture in Gothenburg.

Savard, J. P. L., Clergeau, P., & Mennechez, G. (2000). Biodiversity concepts and urban ecosystems. *Landscape and urban planning*, 48(3), 131-142.

Secretariat of the Convention on Biological Diversity (2012) *Cities and Biodiversity Outlook*. Montreal, 64 pages.

Smit, J., Nasr, J., & Ratta, A. (2001). Urban agriculture food, jobs and sustainable cities. *New York, USA*. Chapter 8 – problems related to urban agriculture

Thylén, L. (2006). Biologisk mångfald i små grönområden: Inventering av insekter och fåglar i bebyggda områden i Solna kommun.

Trell, L. (2013). Stadsnära odling i Göteborg: En studie om politiska motiv och medborgares deltagande.

UNEP & UN HABITAT (2005) *Ecosystems and Biodiversity - The Role of Cities. 2 Nairobi*

While, A., Jonas, A. E., & Gibbs, D. (2004). The environment and the entrepreneurial city: searching for the urban 'sustainability; fix' in Manchester and Leeds. *International Journal of Urban and Regional Research*, 28(3), 549-569